

DIŞ TİCARETTE KULLANILAN FİNANSMAN VE TESLİM ŞEKİLLERİNİN TÜRKİYE’NİN SINIR TİCARETİ UYGULAMALARINDA KULLANILABİLİRLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Ferhat SAYIM
Yalova Üniversitesi
İİBF – İşletme Bölümü
f_sayim@hotmail.com

Arş. Gör. Halil İbrahim ZENGİN
Yalova Üniversitesi
İİBF – İşletme Bölümü
hizengin@yalova.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada iki amaç vardır. Birinci amaç; yerleşik dış ticaret finansman ve teslim şekillerinin sınır ticareti açısından uygulanabilirliğine ilişkin mevzuat ve literatürü tespit etmektir. İkinci amaç ise dış ticaret ve sınır ticareti uygulamalarının örtüşebileceği ve örtüşemeyeceği noktalara ilişkin analizler yapmaktır. Literatür ve mevzuat taraması sonunda elde edilen çok çeşitli mevzuat incelenerek kronolojik bir sıra ile özetlenmiştir. Bir araya getirilen mevzuat ve literatür bilgilerin analizinde ortaya çıkan tereddüt noktaları tespit edilerek yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. Hazırlanan bu formlar ve görüşmenin gelişimine göre tespit edilen yeni sorular için Türk Eximbank, Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Kilis'teki bazı banka yetkilileriyle soru cevap şeklinde görüşmeler yapılmış ve bilgi alınmıştır. Yukarıda ifade edilen iki ana amacı gerçekleştirmek üzere çalışma üç ana bölümde alt başlıklar halinde hazırlandı. Teslim şekilleri ve finansman şekilleri açısından uygunluk, ikili matris tablo şeklinde sonuç kısmında ayrı ayrı analiz edildi. Literatürdeki finansman ve teslim şekillerinin birçoğu için sınır ticaretinde kullanımı açısından mevzuat engeli olmadığı ancak uygulamaya ve kapasiteye ilişkin engellerin olabildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sınır Ticareti; Dış Ticaret; Teslim Şekilleri; Finansman Şekilleri.

THE USABILITY OF FOREIGN TRADE’S FINANCING AND DELIVERY TYPES IN TURKEY’S BORDER TRADE IMPLEMENTATIONS

ABSTRACT

In this study, there are two aims. First aim is determining the applicability of legislation and literature for set up the relation among foreign trade and border trade in the financing and delivery forms. Second aim is making analyze about these applications are compatible with each other or not. Much diverse legislation are summarized and ordered as a chronological which is examined in this study. Some doubtful points are determined and listed in the semi structured interview forms. Some interviews were made with officials of (Turkish Eximbank, Turkey Statistics Institute, The Foreign Trade Undersecretaries and Kilis Branches of Some Commercial Banks). In these interviews, some information were obtained related with questions in these forms or via additional questions. This study was prepared as three main part with subtitle to achievement two main aims mentioned above. The compliance was analyzed separately with matrix tables according to delivery terms of shapes and forms of financing, in the conclusion part. It has been determined, that there aren't any barriers in the legislation for using many of the foreign trade financing and delivery forms in the border trade, but there are some obstacles related to application and capacity.

Key Words: Border Trade; Foreign Trade; Finance Types; Delivey Types.

1. Giriş

Sınır ticareti dış ticaretin özel bir şekli olmakla beraber dış ticaretten bazı farklı düzenlemelere tabidir. İran'la petrol ticareti ile başlayan sınır ticareti Türkiye'de 31.01.1996 tarih ve 22540 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararının 2. maddesinde; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bulunan sınır illerinde mukim gerçek kişilerin zaruri ihtiyaçlarını karşılamak üzere karşılıklı olarak yaptıkları ticari işlemler olarak tanımlanmıştır. Gümrük kapılarında gerçekleşen sınır ticaretinin yanı sıra sınır ticaret merkezlerindeki mağazalarda mallar sergilenebilmekte satıcı ile alıcı karşılıklı daha etkin bir pazar ortamında bir araya gelebilmektedir.

Ülkelerin gelişmesinde ve ülkeler arası entegrasyonların sağlanmasında önemli bir yer tutan bölgesel ticaret çeşitli anlaşmalarla sağlanmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Tercihli Ticaret Anlaşmaları da bunlardan biridir. Taraf ülkeler arasında ticareti artırmak amacıyla yapılan tercihli ticaret anlaşmaları ülkeler arasındaki farklılıkları giderebileceği gibi bölgesel bir bütünleşme de sağlayabilir. Sınır ticareti de Tercihli Ticaret Anlaşmalarının bir uygulama şeklidir. Bölgesel ticaret potansiyelini geliştirmek amacıyla özellikle son yıllarda ağırlık verilen sınır ticaretinin, ülke ekonomisine önemli yararlar sağladığından bahsedilebilir (Orhan, 2000:9).

Sınır ticaretine konu olabilecek mallar dış ticaret verilerine göre daha küçük miktar ve değerde olabilmektedir. Böylece uluslararası ticarete büyük ticari işlemler yapabilme kapasitesi olan dış ticaret işletmelerinin yanı sıra küçük işletmeler ve tacirlerin de dahil olabileceği bir pazar ortamı ortaya çıkmaktadır. Ticaret, malların değiş tokuşu suretiyle halkların refahını artırma temeline dayanır. Ticaretin gerçekleşmesi ve yaygınlaşmasında tarafların ticarete konu mal ve hizmetler üzerinde birbirleriyle diyaloga geçmesinden sonraki en önemli aşamalar; finansmanın sağlanması, ödemenin yapılması ve malların teslimi aşamalarıdır. Bu süreçlerin kolaylaştırılması ya da zorlaştırılması ticaret hacmini ve şeklini birebir etkilemektedir. Bu noktadan hareketle çalışmada sadece malların konu olduğu sınır ticareti ile dış ticaret ayrı ayrı tanımlanmaktadır. Sınır ticaretinin yapıldığı ülkelerin finansal sistemleri de göz önünde bulundurularak sınır ticaretinin finansman, teslim şekillerinin dış ticaretten farklılıklarının ortaya konulmasına çalışılmıştır. Bu çalışmayla sınır ticaretine ilişkin mevzuat ve uygulamanın sistematik bir şekilde ortaya konarak sorunların tespitine ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine uygun bir yazılı metin elde etmek de hedeflenmiştir.

2. Dış Ticarete Teslim Şekilleri

Tüm ticari işlemlerde olduğu gibi dış ticarete de tarafların kendilerini güvende hissetmeleri büyük önem arz etmektedir. Dış ticarete, tarafların birbirini tam tanıyamaması, ülkeler arası uzaklık, ülke mevzuatlarındaki farklılık, ihtilaf vukuunda yaşanılabilir sorunlar vb. birçok sebepten ötürü taraflarda güven probleminin yaşanması doğaldır. Dış ticaret hacminin genişletilebilmesi için güvensizliğe sebep olabilecek durumların açıklığa kavuşturulması ve belirsizliklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu kapsamda, dış ticarete teslim şekillerinin de herkesin aynı şekilde okuyup anlayacağı formda açıkça belirtilmesine ihtiyaç duyulmuş ve INCOTERMS yürürlüğe konulmuştur.

2.1. INCOTERMS Nedir?

Uluslararası ticaret hareketlerinde anlaşmazlıkları, uyuşmazlıkları ve hukuksal ihtilafları ortadan kaldırmak ve böylece alıcı ile satıcının gereksiz yere para ve zaman kaybını önlemek amacıyla, merkezi Paris'te bulunan Uluslararası Ticaret Odası (ICC) alım-satım işlemlerinde bazı düzenlemeler yapmıştır ve bu düzenlemeleri ilk kez 1936'da "INCOTERMS" adıyla yürürlüğe koymuştur. Değişimi yapılan malların fiyatı uluslararası ticarete kullanılan evrensel olarak standartlaştırılmış sözleşme terimleri olan incotermslerin müzakeresine dayanan bir sözleşmede belirtilir. Bu terimler, ürünün taşınmasının hangi kısmını hangi tarafın ödeyeceğini tarafların yükümlülüklerini gösterir (İGEME, 2009:75).

INCOTERMS'ler son olarak 2000 ve 2010 yıllarında revize edilmiş ve bir takım değişiklikler yürürlüğe konmuştur. 2000 ve 2010 yıllarında revize edilen Incotermslerde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Son olarak ICC, 27 Eylül 2010'da Incoterms 2010 revizyonunu yayınlanmış ve söz konusu revizyon, 1 Ocak 2011 tarihinden itibaren uygulamaya geçmiştir. ICC tarafından hazırlanan International commercial terms kelimelerinin bazı hecelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan Incoterms teslim şekillerinin sayısı 2010'da 13'den 11'e düşürülmüştür. Dört şart yürürlükten kaldırılmış, buna karşılık iki yeni teslim şekli oluşturulmuştur (Doğu Karadeniz İhracatçılar Birliği Genel Sekreterliği <http://www.dkib.org.tr/index.php?sayfa=422&d=tr>).

Tablo 1: Tüm Taşıma Modlarında Kullanılan Teslim Şekilleri

EXW-Ex Works	Fabrikada Teslim
FCA-Free Carrier	Taşıma Vasıtasının Yanında Teslim
CPT-Carriage Paid To	Navlun Ödenmiş
CIP-Carriage and Insured Paid To	Navlun ve Sigorta Ödenmiş
DAT-Delivered At Terminal (YENİ)	Terminalde Teslim
DAP-Delivered At Place (YENİ)	Belirtilen Noktada Teslim
DDP-Delivered Duty Paid	Gümrük Vergileri Ödenmiş Olarak

Tablo 2: Sadece Deniz ve İç Su Yolu Taşımalarında Kullanılan Teslim Şekilleri

FAS-Free Alongside Ship	Geminin Yanına Teslim
FOB-Free On Board	Gemiye Yükleterek Teslim
CFR-Cost and Freight	Mal Bedeli ve Navlun Ödenmiş Olarak
CIF-Cost, Insurance And Freight	Mal Bedeli, Sigorta ve Navlun Ödenmiş Olarak

Sadece CIP ve CIF teslim şekilleri satıcının malları sigortalamasını öngörür. INCOTERMS 2000'de yer alan DDU, DES, DEQ VE DAF teslim şekilleri kaldırılarak 1 Ocak 2011 tarihinde yürürlüğe giren INCOTERMS 2010'a DAT VE DAP teslim şekilleri ilave edilmiştir.

INCOTERMS 2010, 11 uluslararası terimden oluşmaktadır. Aşağıda bu terimler açıklanmıştır.

2.2. EXW – Fabrikada Teslim

Bu teslim şekli; malların satıcı tarafından satıcının kendi kuruluşunda (imalathane, fabrika, depo, vb.) alıcı için hazır hale getirilmesiyle satıcının

yükümlülüklerinin sona ermesini ifade eder. Satıcının, malları alıcı tarafından sağlanan araca yüklemek ya da gümrük çıkış işlemlerini yerine getirmek gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Mallar satıcının kuruluşundan alınması ve istenilen yere götürülmesi ile ilgili bütün masraf ve riskler alıcıya aittir. Satıcı açısından asgari yükümlülük içeren bir terimdir (Töre, 2000:94).

2.3. FCA - Taşıma Vasıtasının Yanında Teslim

Malların gümrük çıkış işlemleri tamamlanmış olarak alıcı tarafından belirtilen taşıyıcıya, belirtilen yerde teslim edilmesiyle satıcının yükümlülüğünün sona erdiği bir teslim şeklidir. Alıcı teslim için belirli bir nokta belirtmemişse, bu durumda satıcı, daha önce sınırları belirlenmiş bir alan içinde veya yerde malları taşıyıcıya devredeceği noktayı kendisi belirleyebilir. Mevcut ticari uygulama uyarınca, taşıyıcı ile taşıma sözleşmesinin yapılabilmesinde satıcının yardımı gerekiyorsa (örneğin demiryolu ve havayolu taşımacılığında olduğu gibi) risk ve masraflar alıcıya ait olmak üzere satıcı kendisi harekete geçebilir (İGEME, 2009:75).

Deniz ve/veya içsu yolu hariç tekli taşımacılık türlerinde veya deniz ve/veya nehir yoluyla dahil çoklu taşımacılık türleri için uygulanabilir. FOB'a benzemekle birlikte ondan en önemli farkı, FOB'da teslim noktası sadece gemi olabilirken, FCA'da teslim noktası herhangi bir taşıma aracının kasası (TIR kasası, depo, vagon) olabilmesidir. Teslim taşıma aracına (çoklu taşımacılık söz konusu ise, ilk taşıma aracı) ihracatçının ülkesinde yapılır (Kemer, 2009:158).

2.4. FAS - Geminin Yanına Teslim

Bu teslim şeklinde satıcı, belirlenen limanda malların gemi doğrultusunda rıhtım veya mavnaya konulmasını sağlayarak yükümlülüklerini yerine getirmiş olur. Bundan sonra malla ilgili tüm gider, yitik veya hasar rizikolar alıcıya aittir. Malın yükleme, boşaltma, nakliye ve sigorta masrafları alıcıya aittir. Mal bedeli ve rıhtıma kadar yapılan nakliye ücreti sözleşmedeki satış bedeline dahildir. Sadece deniz veya içsu taşımacılığında kullanılır (Demir, 2004:112).

2.5. FOB - Gemiye Yükleyerek Teslim

Güvertede teslim olarak da adlandırılan FOB teslim şeklinde satıcı, malları belirtilen yükleme limanında gemi bordasına aktararak, teslim yükümlülüğünü yerine getirmiş olur. Bundan sonra mallara ilişkin herhangi bir kayıp ya da hasarın bütün masraf ve risklerinden alıcı sorumludur. Malların ihraç işlemlerinin satıcı tarafından yapılmasını öngören bu terim sadece deniz ya da nehir taşımacılığında kullanılabilir. Taşıma işleminde roll-on/rol off ya da konteyner trafiğinde olduğu gibi gemi bordasının herhangi bir pratik anlamı yoksa bu terim yerine FCA teriminin kullanılması daha uygun olacaktır (Kızıl & Şoğur, 1997:359).

2.6. CFR - Mal Bedeli ve Navlun Ödenmiş Olarak

Anlaşma konusu malın, sözleşmede belirtilen varış yerine kadar taşınması için gerekli olan tüm masrafların ve navlun bedelinin satıcı tarafında ödeneceğini belirten teslim şeklidir. Malların gemi bordasını geçmesinden itibaren meydana gelebilecek bütün ek masraflar alıcıya devredilir. Malların ihraç işlemlerini alıcı gerçekleştirir ve yükleme limanındaki masrafları da ihracatçıya aittir. Gemi hedef limanına geldikten

sonraki masrafları alıcı karşılar. Satıcının ülkesindeki tüm masraf ve işlemler satıcıya aittir. Yalnızca deniz ya da nehir taşımacılığında kullanılabilen bir teslim şeklidir (Karacan, 2010:59-60).

2.7. CIF - Mal Bedeli, Sigorta ve Navlun Ödenmiş Olarak

CIF teslim şeklinde satıcı CFR teriminde olan yükümlülüklerine ek olarak taşıma sırasında malların kayıp ve hasar riskine karşı deniz sigortası sağlamak durumundadır. Sigorta sözleşmesini akdetmek ve sigorta primini ödemek satıcının yükümlülüğüdür. CIF teriminde satıcıdan yalnızca asgari düzeyde bir sigorta sağlaması beklenmektedir. Malların ihraç işlemlerinin satıcı tarafından yapılmasını öngörür. Yalnızca deniz ya da nehir taşımacılığında kullanılabilen bu terimde malların ihraç işlemleri satıcı tarafından yapılmaktadır (İGEME, 2009:76-77).

2.8. CPT - Navlun Ödenmiş

Bu teslim şekli, CFR teslim şeklinin, deniz hariç kombine taşımacılık modellerinde kullanılan karşılığıdır. Bu iki teslim şekli arasındaki tek fark taşıma modellerinin farklı olması sebebiyle satıcının, satış sözleşmesinde belirtilen yer ve zamanda malları hazır ederek, nakliyeciyeye malları teslim etmesidir. İhracat işlemleri ve bu işlemlerle ilgili masrafları satıcı karşılar, taşıma şirketi ile anlaşarak malların varış yerine kadar olan navlun giderini öder. Malların varış yerine kadar gelmesi sürecindeki sigorta masrafları, yolda ortaya çıkacak diğer gümrük işlemleri ve harçları, varış yerindeki boşaltma masrafları alıcının yükümlülüğündedir. Ayrıca alıcı ithalat ve gümrük işlemlerini gerçekleştirir, vergi ve masraflarını öder (Karacan, 2010:63).

2.9. CIP - Navlun ve Sigorta Ödenmiş

Bu teslim şeklinde, malların kararlaştırılan varış noktasına taşınması ve navlunun ödemesi satıcının yükümlülüğüdür. Varış noktasından sonraki riskler satıcıdan alıcıya geçer. CPT'deki yükümlülüklerine ek olarak satıcı, malları taşıma sırasında yitik ve hasar rizikosuna karşı kargo sigortası temin etmek zorundadır. Sigorta sözleşmesi yaptıran ve sigorta primini ödeyen satıcının ihraç için malları gümrükten geçirmesi gerekmektedir (Ekinci, 1997:110).

Son düzenlemelerle eklenen DAT ve DAP teslim şekli ise aşağıdaki özelliklere sahiptir (<http://www.gumrukmusavir.com/bilgiPortali/YBgenelBilgiler.asp#e>).

2.10. DAT - Terminalde Teslim

Malların, taşıma vasıtasınca boşaltılmak üzere varış noktasında alıcıya teslim edilmesi anlamına gelip, daha önceki DEQ klotunun yerini alıp, DEQ'in aksine, multimodal (çoklu vasıta için) kullanılabilir. Bu teslim şeklinde, mallar alıcı ve satıcı tarafından belirlenene bir noktada (bu nokta bir liman ya da gümrük antrepo veya alıcının fabrikası olabilir) boşaltma masrafları satıcı tarafından karşılanmak üzere alıcının emrine bırakılmasıdır. Gümrük işlemleri, masrafları, gümrükte doğan vergi, resim ve harçlar alıcının yükümlülüğündedir. Belirlenen teslim noktasına kadar oluşacak maliyetler, zarar ve riskler satıcıya aittir. Karayolu, havayolu, demiryolu ve çoklu araçlı taşımacılık için uygun bir teslim şeklidir.

2.11. DAP – Belirtilen Noktada Teslim

Malların, taşıma vasıtasınca boşaltılmak üzere belirtilen belirli bir noktada alıcıya sağlanması (teslim edilmesi) anlamına gelir. DAP daha önceki DAF, DES, ve DDU'nun yerini almıştır. Bu teslim şeklinde mallar alıcı ve satıcı tarafından belirlenen bir noktada (bu nokta bir liman iskelesi, gümrük noktası, havalimanı olabilir) boşaltma için hazır durumda nakliye aracının üzerinde alıcı emrine bırakılmasını ifade etmektedir. Gümrük işlemleri, masrafları, gümrükte doğan vergi, resim ve harçlar alıcının yükümlülüğündedir. Belirlenen teslim noktasına kadar oluşacak maliyetler, zarar ve riskler satıcıya aittir. Karayolu, havayolu, demiryolu ve çoklu araçlı taşımacılık için uygun bir teslim şeklidir.

2.12. DDP - Gümrük Vergileri Ödenmiş Olarak

Satıcının malları ithalatçı ülkede belirlenen yerde hazır etme yükümlülüğünün olduğu bu teslim şeklinde satıcı, malların gümrük giriş işlemleri tamamlanmış olarak tesliminde, gümrük resmi dahil olmak üzere, vergiler ve diğer ödemelerle birlikte bütün risk ve masrafları üstlenir. EXW terimi satıcının minimum yükümlülüğünü ifade ederken DDP teslim şekli ise satıcının maksimum yükümlülüğünü ifade eder. Eğer satıcı doğrudan ya da dolaylı biçimde ithal lisansı alamıyorsa, bu durumda bu terim kullanılmamalıdır. Malların gümrük girişi alıcı tarafından yapılacaksa, gümrük resminin de onun tarafından ödenecekse, bu durumda DDU terimi kullanılmalıdır (İGEME, 2009:78).

3. Dış Ticarete Finansman Şekilleri

Uluslararası ticaretin gelişmesi ile birlikte dış ticaretin finansman ihtiyacı da artmakta, ihtiyacın karşılanması için farklı finansman şekilleri ortaya çıkmaktadır. Dış ticarete finansman; ihracatın finansmanı ve aynı zamanda ithalatın finansmanı anlamına gelmektedir. Ülkeler dış ticaret hacimlerini geliştirmek için ihracat ve ithalat rakamlarını geliştirmek durumundadırlar. Ülke içerisinde üretim yapan işletmelerin finansman sağlayarak ihracat rakamlarını artırması ve aynı zamanda dışarıdan ithalat yapan işletmelerin finanse edilmesi ve ithalat ihtiyacının karşılanması bir hedef olarak ele alınabilmektedir. Dış ticarete finansman sadece ilgili ülkenin kendi firmasına sağladığı finansman olarak değerlendirilmemelidir. Bunun yanında karşı tarafın alım gücünün ve ülke firmasına güveninin artırılarak ülkeden mal almasının teşvik edilmesi veya karşı tarafın üretim gücünün ve ülke firmasına güveninin artırılarak ülkeye mal satmasının teşvik edilmesi dış ticaret finansmanının ilgilendiği konulardır. Bu kapsamda dış ticaretin finansmanı birçok teknikle yapılmaktadır. Bu tekniklerin bazıları aşağıda açıklanmıştır.

3.1. Türk Eximbank Kredileri

Temel amacı ihracatın geliştirilmesi, ihraç konusu mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihracat için yeni pazarlar bulunması, uluslararası ticarete ihracatçıların payının artırılması olan Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş./Türk Eximbank, 31 Mart 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3332 sayılı Kanun'un verdiği yetkiye istinaden 21 Ağustos 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Eximbank, ihracatçıların girişimlerine destek sağlamakta, ihracatçıları ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve

yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurt dışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesi için çalışmalarını sürdürmektedir. İhracatın kurumsalaşmış destekçisi konumunda olan Türk Eximbank, bu amaca yönelik olarak ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurt dışında faaliyet gösteren müteahhit ve girişimcileri kredi, garanti ve sigorta programları ile desteklemektedir¹ (Türk Eximbank-http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpgp.htm).

3.2. Bankalar ve Diğer Finansman Yöntemleri

Dış ticarete konu olan mal ve hizmetin tedariki ve finansmanı için banka ve diğer finansman kurumlarının önerdiği krediler (finansman avantajları) ithalatçı yada ihracatçı tarafından kullanılabilir. Bankacılık sektöründe ihracatçı ve ithalatçıları için çeşitli finansman (kredi) imkanları mevcuttur. Bu finansman tekniklerinin bir kısmı aşağıda açıklanmıştır (Gürsoy, 2009:341-343).

3.2.1. İhracatçı Ülke Kredileri

Avrupa ülkeleri, Amerika ve Japonya gibi ülkelerin sağladığı bu krediler ilgili ülkelerden yapılacak satışların artırılması amacıyla, ithalat yapacak firmalara, ilgili İhracat Kredi Kuruluşları aracılığıyla sunulan orta vadeli finansman yöntemidir. Türkiye’de de bu kredilere aracılık eden bankalar mevcuttur. Firmaların bu kredileri Dahide İşleme İzin Belgesi kapsamında kullanmaları ve ortalama vadenin bir yıldan uzun olması durumunda KKDF⁷’den istisna tutulmaktadır.

3.2.2. Akreditif Kredisi

Dış ticaretteki ödeme yöntemlerinden biri olan akreditif işlemi, ithalatçının ihracat yaptığı ülkedeki alıcının talebine dayanarak bir banka aracılığı ile ayrıntıları verilmiş bir malın veya hizmetin ihracatçıya ödeme yapılması yönündeki şartlı bir taahhüttür. Yurt dışından ithalat yapan firmalar bu krediden yararlanır.

3.2.3. İthalatçı Firmalara Özel TL Kredisi

Dış ticarete ihracatın ülke için faydasının yanı sıra ülkelerin her türlü malı veya hizmeti kendi içinde üretme imkanı olamayacağı için ithalata da ihtiyaç duyulmaktadır. Bazen ihracatın yapılabilmesi ithalatın yapılabilmesine bağlı olmaktadır. İthalat rakamlarının geliştirilmesi için ithalatçı firmalara özel krediler tanımlanmıştır.

Dalgalı kur rejiminde, TL’nin dolara karşı aşırı değer kazanması ve dolar kurunun oldukça düşük olması, döviz borçlusu olan ithalatçı firmaların döviz borcundan kurtulması için iyi bir ortam ve fırsat oluşturmaktadır. Döviz borcu olan ithalatçı firmaları borcundan kurtarmak ve dövizdeki kur artışından firmaları korumak amacıyla bu krediler ithalatçılara kullanılmaktadır.

¹ Türk Eximbank Genel Müdürlüğü Krediler Birimi ile yapılan görüşmede Türk Eximbank’ın şu ana kadar sınır ticareti kapsamında herhangi bir kredi vermediği anlaşılmıştır. Türk Eximbank’a yapılan kredi başvurularında gümrük beyannamesinin şart olarak istendiği ve sınır ticareti kapsamında tahakkuk varakasının düzenlendiği, dolayısıyla sınır ticareti yapanların Türk Eximbank’ın kredilerinden faydalanamayacağı bilgisi bu çalışmanın yazarlarına iletilmiştir.

3.2.4. Prefinansman Kredileri

Yurt dışından kaynak bulan tüm firmaların kullanabileceği bu krediler, ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerle ilgili mal ve hizmet alımlarının finansmanında kullanılmak üzere, firmaların bizzat kendilerince yurt dışındaki alıcıdan veya uluslararası finans kuruluşlarından döviz ya da efektif olarak sağladıkları ve Türkiye’deki bankalar aracılığıyla kullanabildikleri kredilerdir. Prefinansman kredilerinin kullanımlarına Türkiye’deki bankalar garanti vererek aracılık etmektedir.

3.2.5. İhracat Akreditifi İskontosu

İhracat yapan firmaların, teyitli veya teyitsi vadeli akreditiflerinin iskonto edilmesi neticesinde, ilgili döviz cinsi akreditif bedeli karşılığı, TL olarak kullanılan kredidir. İthalatçının vadesinde ihracat bedelini ödemesiyle kredi riski tasfiye edilir. İhracatlarını akreditif bazında gerçekleştiren firmaların kullandığı bu finansman yöntemi sayesinde ihracat bedeli gelmeden iskonto edildiğinden likidite avantajı sağlar.

3.2.6. İhracatta Factoring İşlemleri

Şirketler kredili satışlarından doğan alacaklarını “factor” veya “factoring” adı verilen şirketlere satabilmektedirler. Factoring, firmaların alacak haklarını özel finans kurumlarına satmak suretiyle fon sağlamalarına (vadeli alacaklarını kısa sürede nakde çevirmelerine) olanak veren bir finansman türüdür. Ülke içi ya da ülkeler arasında yapılan satışlarda kullanılmaktadır (Tomanbay, 2003:170).

3.2.7. İhracat ve İthalatta Forfaiting İşlemleri

Factoring’e ek olarak ülke riskini de kapsayan bir garanti olan forfaiting bir iskonto işlemidir ve genellikle yatırım malları ve 6 aydan uzun vadeli işlemler için kullanılır. İhracatçı, sattığı mal ve hizmetin bedeli olarak elinde bulunan alacak senedini veya akreditifi kendisine rücu hakkı olmaksızın forfaiting şirketine devreder (Başar, 2003:235).

3.3. Yabancı Para Cinsinden İhracat Kredileri

Bu krediler, ihracattan sağlanan dövizlerle mahsup edilmek üzere ihracatın finansmanı için kullanılan döviz cinsinden kredilerdir (Gürsoy, 2009:345).

4. Sınır Ticareti Kavramı

Uluslararası mal ticaretini ifade eden dış ticaret, genellikle mal ihracatı veya ithalatı yerine kullanılmaktadır. Sınır ticareti ise dış ticaretin özellik arz eden bir bölümüdür. Sınır ticareti; komşu iki ülke arasında özel anlaşmalara göre yapılan ve iki ülkenin de sınırına yakın bölgelerini kapsamına alan bir ticaret türüdür. Sınır ticareti kapsamında faaliyette bulunabilecek bölgelerde faaliyet gösteren tacirlere, genel dış ticaret prosedürüne tabi olmadan, bulunduğu ilin valiliğince düzenlenen belgeye dayalı basitleştirilmiş usul ile ticaret yapma kolaylığı sağlayan sınır ticareti sayesinde bölgedeki küçük işletmeler hem ticaret yapma hem de sermaye biriktirme yolunda önemli avantajlar yakalayabilmektedirler. Sınır ticareti kapsamında bölgedeki işletmelerin dış pazarlar bulması ve dış ticaret yapabilmesi olanaklı hale gelmektedir.

Fakat sınır ticaretinde önceden belirlenmiş miktar kısıtlamaları vardır (Tan & Altundal, 2008:13-14).

Sınır ticareti; mevzuatta izin verilen sınır illerinin ihtiyaçlarının bir kısmının sınır komşusu ülkelerden ithalat yoluyla daha düşük maliyetle karşılanması ve bu illerimizden ihracatın artırılması suretiyle söz konusu illere ekonomik ve ticari canlılık kazandırılması amacıyla yapılan ticari işlemler olarak tanımlanmıştır. Ancak sınır ticareti sağlanan gümrük vergisi vb. kolaylıklara koşturularak sınırlı olarak ve kotalarla çevrelenmiş bir yoldur.

5. Sınır Ticaretinin Amacı ve Kapsamı

Sınır ticaretinden beklenen amaçlar maddeler halinde sıralanacak olursa: (Tan & Altundal, 2008:14-15).

- Sınır iki ülkenin o bölgelerinde yaşayan halkın müteşebbis ruhunun oluşumuna katkıda bulunmak,
- Bölge ekonomisini canlandırmak ve bölge insanının refah düzeyini yükseltmek,
- Sınır illerde yaşayan insanların ihtiyaçlarını daha hızlı bir şekilde karşılamak,
- Ülkenin iç bölgelerine oranla nakliyat ve fiyat farkları gibi nedenlerle bölge insanının daha ucuza mal temin etmesini sağlamak,
- Dış ticarete karşılaşılan bazı sıkıntıların azaltılması suretiyle ticaret hacmine olumlu yönde katkıda bulunmak,
- Bir takım avantajlar sağlayarak yasa dışı yollardan yapılan ticaretin önüne geçmek,
- İstihdamı artırmak,

şeklinde özetlenebilir.

Ülkemizde ayrıca sınır ticareti ile bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması hedeflenmektedir.

Sınır ticareti başlangıçta sadece sınır illerinin ihtiyaçları düşünülerek başlatılsa da bu uygulama, zamanla sınıra komşu illeri de kapsamına alarak uygulama alanı genişletilmiştir (Orhan, 2000:10). Sınır ticareti yapabilecek olan sınır illerinin yanı sıra mücavir iller tanımlanmış ve bu illerin de sınır ticareti yapmasının önü açılmıştır. 2003/5408 sayılı kararnamede de kapsam dahilinde gösterilen 5 komşu il uygulaması 2008/14451 sayılı kararnamede kapsam dışı bırakılmıştır.

Mevzuatımızda sınır ticareti “Doğu ve Güneydoğu Anadolu” coğrafi bölgelerinde ekonomik kalkınmanın sağlanması ve bölgeler arası gelişmişlik farkının asgari düzeye indirilmesi amacı taşımaktadır. Fakat geçmiş yasal düzenlemelerde Edirne ilinin de sınır ticareti yapabilmesine olanak sağlanmış ve daha sonra Edirne ilinden sınır ticareti yapılması uygulamasına son verilmiştir.

5.1. Sınır Ticaretine Konu Olabilecek ve Olamayacak Malzemeler

Sınır ticaretine konu olacak eşyanın tespitinde karşı ülkenin mevzuatları belirleyici olmaktadır. Ülkemizde Dış Ticaret Müsteşarlığı'na çıkarılan 96/7782 sayılı Sınır Ticareti Kararı'na İlişkin Tebliğin 12. maddesinde “ihracı ve ithali ilgi mevzuatla yasaklanmış ve ithali belli kurum ve kuruluşlara bırakılmış maddeler sınır ticaretine konu edilemez. İthalat Rejimi Kararı ile İhracat Rejimi Kararı ve diğer mevzuatla ithali ve ihracı izne bağlı olan maddelerin bu tür ticarete konu edilmesi ilgili mercilerin izni ile mümkündür” denilmektedir. 97/9113 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 12'nci maddesinde ise ayrıca kota, gözetim ve diğer ticaret politikaları uygulamasına tabi ürünlerin sınır ticaretine konu olamayacakları bildirilmektedir (Öztürk, 2006:112).

Özetlenecek olursa; sınır ticareti kapsamına girmeyen eşyalar:(Tan & Altundal, 2008:16).

İhracatta;

- İhracı muhtelif mevzuatla yasaklanmış olan eşya,
- İhracı belli bir merciin iznine veya lisansa bağlı eşya,
- İhracı Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonuna tabi eşya,

İthalatta ise;

- İthali yasaklanmış olan eşya,
- İthali müsaadeye bağlı eşya,

olarak sayılabilir.

6. Sınır Ticaretinin Gelişimi

Sınır ticareti, Türkiye'de ilk olarak 01.08.1972 tarih ve 1615 sayılı Gümrük Kanunu içerisinde gümrük denetlemesi açısından yer almıştır. Fiili olarak uygulanması anlamında ilk adım ise Türkiye'de 1978-79'lu yıllarda yaşanan petrol krizi ve döviz darboğazından sonra petrol krizine çare bulabilmek için İran'la mal karşılığı petrol alınması olmuştur. Uygulama, zamanla, mücavir il diye tanımlanan sınıra komşu illeri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Tan & Altundal, 2008:20).

Sınır ticaret ile ilgili ilk düzenlemelerden biri 1979 yılında 7/17493 sayılı Dışsatım Düzenleme Kararı ile olmuştur. Bu karara istinaden çıkarılan 09.06.1979 tarih ve 7/17793 sayılı kararla sınır bölgelerinin bir kısmında sınır ticareti yapılması öngörülmüştür (Orhan, 2000: 21).

Yoğun olarak yapılmaya başlaması VII. Beş Yıllık kalkınma Planı'nda Bölgesel Gelişme Politikaları kapsamında düzenlenmesi ile olmuştur. Kalkınma planı çerçevesinde, 1986 yılından itibaren birçok sınır ilinde yapılmaya başlanan sınır ticareti, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da öne çıkmış özel bir dış ticaret şeklidir (Kara, 2005:62).

Sınır ticaretinin düzenlenmesine ilişkin 26.12.1996 tarih ve 96/9025 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve bu kararda değişiklik yapılmasına dair 04.06.1998 tarih ve 98/11160 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, sınır bölgelerinden toplam 13 ilden

BDT/Gürcistan, Bulgaristan, İran, Suriye, Nahçıvan ve Irak'la sınır ticareti yapılması kararlaştırılmıştır. Bu iller aşağıdaki tabloda verilmiştir (Orhan, 2000: 15-16).

Tablo 3: Sınır Ticareti Yapılmasına İzin Verilen İller

1-	Ağrı
2-	Ardahan
3-	Artvin
4-	Gaziantep
5-	Hakkari
6-	Hatay
7-	Edirne ²
8-	Iğdır
9-	Kilis
10-	Mardin
11-	Şanlıurfa
12-	Şırnak
13-	Van

Tablo 4: Sınır Ticareti Yapılabilecek Sınır Kapıları ve Ülkeler

	YETKİLİ İLİ	SINIR	YETKİLİ GÜMRÜK KAPISI	ÜLKE
1.	ARTVİN		SARP	GÜRCİSTAN
2.	ARDAHAN		TÜRKGÖZÜ	GÜRCİSTAN
3.	IĞDIR		DİLUCU	NAHÇIVAN
4.	IĞDIR		GÜRBULAK	İRAN
5.	AĞRI		GÜRBULAK	İRAN
6.	VAN		KAPIKÖY	İRAN
7.	HAKKARİ		ESENDERE	İRAN
8.	HAKKARİ		HABUR	IRAK
9.	ŞIRNAK		HABUR	IRAK
10.	MARDİN		NUSAYBİN	SURİYE

²Daha sonraki yasal düzenlemelerle Edirne ilinden sınır ticareti yapılması uygulaması sonlandırılmıştır. 2009 yılında sınır ticareti yapma izni bulunan 12 il bulunmaktadır.

11.	ŞANLIURFA	AKÇAKALE	SURİYE
12.	GAZİANTEP	KARKAMIŞ	SURİYE
13.	KİLİS	ÖNCÜPINAR	SURİYE
14.	HATAY	CİLVEGÖZÜ	SURİYE

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Web Sitesi(2012), <http://www.gumrukticaret.gov.tr/altsayfa/icerik/68/302/sinir-ticaretine-iliskin-bilgiler.html>

Tablo 5: Sınır Ticaret Merkezleri

İLİ	SINIR TİCARET MERKEZLERİ	ÜLKE
AĞRI	SARISU	İRAN
HAKKÂRİ	ESENDERE	İRAN
VAN	KAPIKÖY	İRAN
IĞDIR	DİLUCU	NAHÇIVAN

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Web Sitesi(2012), <http://www.gumrukticaret.gov.tr/altsayfa/icerik/68/302/sinir-ticaretine-iliskin-bilgiler.html>

Sınır ticareti yönetmeliği ile İran’la Ağrı-Gürbulak sınır kapısından sınır ticareti yapılması bir yönetmelik maddesi haline getirilmiştir. 1982 yılında yayımlanan İhracat Rejimi Kararı ve İhracat Yönetmeliği içerisinde sınır ticaretine ayrıca yer verilmesi sınır ticaretinin gelişimine önemli katkıda bulunmuştur. Türkiye’de sınır ticareti ilk defa Ağrı-Gürbulak sınır kapısında başlatılmış, (resmi manada)Ağrı Valiliği’nin 13.02.1985 tarih ve 1/222 sayılı talebi üzerine; 8/9113 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki, Sınır Ticaret Yönetmeliği çerçevesinde, Gürbulak sınır kapısından sınır ticareti yapılmasını belli bazı kurallara bağlamıştır (Tan & Altundal, 2008:21).

Aynı yıl Gaziantep-Öncüpinar ve Karkamış sınır kapılarından Suriye ile sınır ticareti yapılmaya başlanmıştır. 1986 yılında Hatay-Cilvegözü sınır kapısından Suriye’yle, 1987 yılında ise Van-Kapıköy sınır kapısından İran’la sınır ticareti yapılmaya başlanmıştır. 1988 yılında Hakkari-Esendere, 1989 yılında Artvin-Sarp sınır kapısı ile sınır ticareti fiili uygulama alanını genişletmiştir. Sınır ticareti sadece sınır illeri ile kısıtlı kalmamış bu özel uygulama kapsamında 1989 yılında Erzurum İran’la Ağrı-Gürbulak kapısından, Bağımsız Devletler Topluluğu’yla ise Artvin-Sarp sınır kapısından sınır ticareti yapmaya başlamıştır. 1990 yılında Kars ilinin İran’la Ağrı-Gürbulak sınır kapısından, Bağımsız Devletler Topluluğu’yla ise Artvin-Sarp sınır kapısından sınır ticareti yapmasına izin verilmiştir. Ayrıca 1990 yılında Mardin, Hakkari ve Şırnak illerinin Habur Sınır Kapısı’ndan sınır ticareti yapmalarına karar verilmiştir (Sugözü & Atay:6).

Sınır ticareti konusundaki yasal düzenlemeler yıllar itibari ile devam etmiş ve en son 16.05.2009/27230 RG tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ve buna bağlı olarak çıkarılan 16.06.2009/27260 RG. Tarihli tebliğ ile güncel halini almıştır.

2000 yılına girerken güvenlik, kaçakçılık ve iç piyasayı bozduğu düşünülen sınır ticaretinde bazı kısıtlamalara gidilmiştir. 1999 yılında tarım ürünlerinin, 2000 yılında

ise petrol ürünlerinin ticareti kısıtlanmış, 2002 yılında ise motorin ticareti tamamen yasaklanmıştır. Bu sorunlara çözüm getirmek amacıyla 2001 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) Sınır Ticaret Merkezleri (STM) uygulamasına giderek bölgesel ticareti geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu çerçevede 2003 yılından itibaren sınır kapılarında ülkelerin mallarının satılacağı satış mağazalarının kurulması uygulamasına geçilmiştir (Sugözü & Atay:7).

En son 16.05.2009/27230 RG sayılı BK kararı 7.Madde 2.bentte ithalata ilişkin kotaların her yıl ocak ayı ilk beş işgünü sonuna kadar müsteşarlıkça valiliklere bildirilmesi kararlaştırılmıştır.

Sınır ticaret merkezleri uygulaması 2009 RG tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ve ilgili tebliğle de devam etmektedir.

6.1. Sınır Ticaret Merkezleri

Sınır ticaretinin esas amaçlarından biri olan Türkiye'nin nispi olarak az gelişmiş bölgeleri olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bölge halkının gelir ve refah seviyesinin artırılması; ürün çeşitliliği ve istihdam yaratmak suretiyle ekonomik ve altyapı farklılıklarının giderilmesi, sınır bölgesine ekonomik canlılık getirilmesi, bölge halkının ihtiyaçlarının düşük maliyetle karşılanması ve ihracat ürünlerimiz için çeşitli avantajlara sahip olan dikkate değer pazarlar olan komşu ülkelerin ihracatımız içindeki payının artırılması için dünyada benzer örnekleri görülen Sınır Ticaret Merkezleri projesine başlanmıştır. Bu amaçlarla, mevcut sınır ticareti düzenlemelerine bir alternatif olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki sınır illerinde Sınır Ticaret Merkezleri kurulması için "Sınır Ticaret Merkezleri Kurulmasına İlişkin Karar" hazırlanmış ve 10.04.2003 tarih ve 25075 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş, yasal alt yapı hazırlanması sürecinde, söz konusu BKK'nın uygulanmasına dair Gümrük ve Dış Ticaret Müsteşarlıklarınca hazırlanan Yönetmelikler ile BKK değişikliği 13.12.2003 tarih ve 25315 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Hanoğlu, 2004).

6.2. Yönetmeliğin Kapsamı

BKK'nın uygulamasına ilişkin olarak yayımlanan yönetmelik ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine komşu olan ülkelere sınırı bulunan Artvin, Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı, Van, Hakkari, Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep ve Hatay illerindeki siyasi sınırlarımız üzerinde kurulacak Sınır Ticaret Merkezlerine ihracat yapılmasına, Sınır Ticaret Merkezlerinden komşu ülkelere eşya gönderilmesine, Sınır Ticaret Merkezlerine komşu ülkelerden eşya getirilmesine ve Sınır Ticaret Merkezlerinden ithal edilen eşyanın bu maddede sayılan iller ile anılan yönetmeliğin 2'nci maddesinde belirtilen illerdeki esnaf ve tacirlere dağıtılmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir (Tan & Altundal, 2008:24). Komşu iller uygulaması 2009 tarihli kararla kaldırılmıştır aynı zamanda Kars ili de kapsam dışı bırakılmıştır.

Bu yeni uygulama ile var olan sınır ticaretine yeni bir model getirilmiştir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerine komşu Suriye, İran, Irak, Nahçıvan ile sınır ticareti, sınır ticaret merkezleri gibi yeni bir sisteme kavuşturulmuştur. Bu kapsamda, her iki tarafın sınır kapılarının arasında kalan bölgelerde, iki ülkenin mallarının satılacağı satış

mağazalarının kurulması projesi 2003 yılından itibaren uygulamaya geçmiştir (Kara, 2005:63).

En son 31.10.2009/27392 sayılı Resmi Gazetede Sınır Ticaret Merkezlerinin Fiziki Olarak Düzenlenmesi, Eşya ve Stok Kontrollerinin Yapılması ile Bu Merkezlere Giriş Ve Çıkışlara İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik yayımlanmıştır.

7. Dış Ticaret İstatistiklerinin Tutulmasında Sınır Ticareti

Konu ile ilgili olarak Türkiye İstatistik Kurumu'nun internet sitesinde dış ticaret istatistiklerine ilişkin metodoloji dokümanına istinaden sınır ticaretinin tutulan bu istatistikler açısından kapsanmayan işlemler olduğu söylenebilir³ (TÜİK, Özet Metodoloji- Dış Ticaret İstatistikleri).

Dış ticaret istatistiklerinde kapsanmayan mal ve işlemler;

- a) Transit ticaret,
- b) Yolcu beraberli eşya (Bavul ticareti),
- c) Sınır ticareti,
- d) Geçici ithalat ve ihracat,
- e) Sınırı geçmeyen mallar,
- f) İstatistiksel eşiğin altında olan mallar (100 ABD Dolarının altındaki mallara ait bilgiler istatistiklerde kapsamamaktadır.),
- g) Para tabanlı altın, tedavüldeki paralar, kıymetli evraklar (HS 710820, 4907),

8. Sınır Ticareti Mevzuatına İlişkin Esaslar

Bu araştırmadaki incelemeler sonucunda aşağıdaki değerlendirmelerin yapılması yerinde olacaktır.

1. Geçerli mevzuat taraması sonunda son olarak 16.05.2009 tarih ve 27230 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2008/14451 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (Çalışmada karar olarak adlandırılmaktadır) ve bu karara istinaden çıkarılan 16 Haziran 2009 / 27260 Resmi Gazetede yayımlanan Sınır Ticaretinin Uygulanmasına ilişkin Tebliğin (Çalışmada tebliğ olarak adlandırılmaktadır) sınır ticareti ana mevzuatını oluşturduğu anlaşılmıştır.

2. Sınır Ticaretinin Gümrük Kanunu Madde 172 hükmüne dayandırıldığı tespit edilmiştir.

³ Türkiye İstatistik Kurumu ile yapılan telefon görüşmelerinde kendilerine sınır ticareti ile ilgili istatistik bilgilerinin düzenli bir şekilde gönderilmediği, gönderilen verilerde ise ithalat ve ihracat tutarlarının toplu rakamlarla ifade edildiği anlaşılmıştır. Toplu gönderilen bu verilerden ürün bazında yayın yapılamamaktadır. Dış Ticaret Müsteşarlığı ile yapılan görüşmelerde; kendilerinde sınır ticareti ile ilgili istatistik bilgileri bulunduğu fakat bunları kesinlikle paylaşmadıkları anlaşılmıştır.

3. Sınır Ticaret Merkezlerinin Gümrük Bölgesi dışında addedildiği ve bu yönüyle Serbest Bölge Tanımlamasıyla benzeştiği ancak önemli farklılıklar arz ettiği anlaşılmıştır.

4. Kararın Madde 4 “c” “ç” “d” “g” ve “ğ” bentleri, Madde 7, Madde 8, Madde 9 ve özellikle bunlara ilişkin ilgili tebliğ metinleri incelendiğinde Sınır Ticareti Mevzuatının temelde bu yolla yapılacak ithalatı sınırlandırmaya ve kotayı denetlemeye yönelik olduğu anlaşılabilecektir. Elbette bu değerlendirme şu şekilde de okunabilecektir; Sınır Ticareti Mevzuatı “katı sınırlandırmalar ve vergi maliyetleri içeren ithalat işlemleri”ne belirlenmiş iller ve kotalar dahilinde esneklik ve muafiyet getiren bir düzenlemedir.

5. Sınır Ticareti mevzuatıyla ihracata ilişkin herhangi bir kotaya rastlanılmamış olup bu kapsamda ihracatta ihraç edilen eşya faturasının ve ihracatçı birliğince onaylanmış gümrük beyannamesinin yetkili gümrük idaresine sunulması yeterli görülmüştür (Karar - Madde 10).

6. Güncel Sınır Ticareti mevzuatına göre kapsam Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki kara sınırımız bulunan ülkelerle esasları belirlenmiş ticaretle sınırlandırılmıştır.

7. Bu ülkelerle yapılacak ticarete mal tesliminin de mutlaka kara yoluyla yapılacağına dair bir ifadeye ya da sınırlamaya rastlanılmamıştır. Ancak sınır ticareti için yetkilendirilen gümrük kapılarının liman gümrük sahası ya da hava alanı gümrük sahası olmadıkları dikkate alındığında fiili olarak kara yoluyla teslimin dışına çıkılamayacağı anlaşılmıştır.

8. Başlangıçta sadece sınır illerinin ihtiyaçları düşünülerek başlatılan sınır ticareti uygulaması, zamanla sınıra komşu illeri de kapsamına alarak çerçevesi genişletilmiştir. 2003/5408 sayılı kararnamede de kapsam dahilinde gösterilen 7 komşu il (Erzurum, Muş, Bitlis, Siirt, Batman, Diyarbakır, Adıyaman) uygulaması 2008/14451 sayılı kararnamede kapsam dışı bırakılmıştır.

9. Karar Madde 4 “a” “d” “f” “j” bentleri Madde 5, Madde 9 “1” benti ve ilgili tebliğ hükümleri incelendiğinde Sınır Ticareti Mevzuatı kapsamında “dış ticaret” yapan “gerçek kişi” ya da “tüzel kişi” firmalar için en önemli şartın 2 yıldır yerleşik olmaları olduğu tespit edilmiştir. Firmalar için herhangi bir sermaye miktarı incelemesi ve benzeri herhangi bir ölçek şartı tespit edilmemiştir. Dolayısıyla sınır ticaretine ilişkin toplam kota ve Madde 9’daki her bir esnaf/aylık ithalat ≤ 50.000 USD kısıtı da dikkate alındığında bu işletmelerin baka yollu akreditif ve benzeri işlemlerde çok tecrübeli olamayacakları değerlendirilmiştir. Dolayısıyla ticaret nakit ve nakit benzeri varlıklarla ya da karşı ticarete dayalı ödeme türlerinden “takas”, “karşı alım” ve “dengeleme” yolu ile finanse edilebilecektir. Saydığımız bu kısıtlar sınır ticaretinin geliştirilmesi ve profesyonelleştirilmesi önündeki doğal engeller olarak tanımlanabilir.

10. Kararın Madde 10 ve Madde 17 “1” ve “2” bendinde sınır ticareti ile ilgili istatistik bilgilerinin doldurulması ve kurumlar arasında paylaşımını düzenlemektedir. Fakat yapılan incelemelerde yapılması gereken işlemlerin eksik olduğu anlaşılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’nda düzenli ve karşılaştırılabilir istatistik bilgisi mevcut değildir.

11. Kilis ilinde mevcut bazı bankalarla yapılan görüşmelerde sınır ticareti yapan esnafa özel herhangi bir kredinin tanımlı olmadığı, normal ticari müşterilere tanımlanan kredilerin finansman seçeneği olarak sınır ticareti yapanlara sağlanabileceği anlaşılmıştır. Türk Eximbank'ın ihracat kredilerinin bu şubelerde kullanılmadığı tespit edilmiş, yurt dışı kaynaklı fonların ihracatın finansmanında kullanılabileceği iletilmiştir.

9. Sonuç

Yukarıda sınır ticaretinin düzenlemeler ve gümrük mevzuatı açılarından ele alınarak sınırları tespiti çalışılmıştır. Yasal hacim itibarıyla sınır ticaretinin dış ticaretteki payı oldukça küçük kalmaktadır. Bu haliyle ülkenin ekonomik kalkınmasında ve sektörel gelişmelerde büyük yer tutması beklenemez. Sınır ticareti kavramı ile kapsanan alan belirlenmiş iller için yasal izinler çerçevesinde müsaade edilen gümrük vergisi muafiyetleri olarak tanımlanabilir. Bu tanımın dışındaki sosyal ve kültürel alışverişler ile kaçakçılık faaliyetleri bu makalede ele alınan sınır ticareti kavramından farklı bir tanımlamayı içermektedir. Yasal olarak sınır ticareti, ülkenin toplam dış ticaretinde oldukça küçük sayılabilecek kotaların gümrük vergisi muafiyeti sağlayacak şekilde sınır illerindeki ekonomik birimlere sağlanmasından ibarettir. Bu muafiyetler ithal edilen mallar için geçerlidir. Malların ihraç edilmesinde böyle bir kotaya ihtiyaç bulunmamakla birlikte bu sefer karşı ülkenin kotaları devreye girmektedir. Sınır ticareti bu faaliyeti yürüten ekonomik birimlerin gönderdikleri mallar yoluyla ekonomik tanıtıma katkı ve bu birimlerin ticari kabiliyetlerinin gelişmesi neticesini verebilecektir. Bu şekilde tecrübe kazanan ve hacmini arttıran ticari birimler bu faaliyetleriyle mevcut kotaları aşarak normal dış ticaret kapsamında iş yapabilecektir. Sınır ticareti uygulamalarının ve mevzuatının dış ticaretin “yakın iş çevresinin rekabetçi avantaj üzerindeki etkisine yönelik yerel odakların önemine değinen” yaklaşım ve modellerle ilişkisi ileride araştırılabilecek bir konudur. Ayrıca bu uygulamaların porter modelinin bir unsuru olarak görülüp görülemeyeceği konusu düzenlemelerin amacı ile birlikte ele alınabilecek bir husustur.

Dış ticaretteki teslim ve finansman şekillerinin uygulanabilirliğine dair analizin sistematik olması açısından aşağıdaki şekilde tablolanaşması uygun görülmüştür.⁴ Bu çalışma ile sınır illerindeki ticaretin gelişim sürecinin dış ticaret uygulamalarına kaynaklık edip edemeyeceği de araştırılmış olmaktadır. Sınır ticareti uygulamalarının dış ticaret uygulamaları ve düzenlemeleriyle uyumu aşağıda tablolanaşmaktadır. Bu tür bir analiz bundan sonra yapılacak sınır ticareti düzenlemelerinin normal dış ticarete kapı aralayacak şekilde nasıl geliştirilebileceği konusunda fikir verebilecektir.

⁴ Tablonun düzenlenmesi ve değerlendirmeler araştırmacı tarafından yapılmıştır.

TESLİM ŞEKİLLERİ

DIŞ TİCARET

EXW - TİCARİ
İŞLETMEDE TESLİM

SINIR TİCARETİ

Bu teslim şekli sınır ticaretinde sıklıkla kullanılacak bir teslim şeklidir. Alıcının ticari işletmeye bizzat gelip malları kontrol etme fırsatının olması malların yüklenmesinden boşaltılmasına kadar bizzat süreçte bulunması ve bu yolla maliyetlerini azaltması uygulamada yaygın bir şekilde kullanılabilir. Son yıllarda vize konusunda getirilen kolaylıklar ve muafiyetler bu tür teslim şeklinin önünü açıcı niteliktedir.

FCA -
TAŞIYICIYA
MASRAFSIZ TESLİM

Bu teslim şekli de sınır ticaretinde sıklıkla kullanılacak bir teslim şeklidir. Bu tür teslim şekli standartlaşmış ürün ve piyasa yapıları için daha geçerli olup sınır ticaretine konu mallar arasında da söylenen bu şartları sağlamak koşuluyla yaygın olarak kullanılabilir.

FAS - GEMİ
DOĞRULTUSUNDA
MASRAFSIZ TESLİM

Bu teslim şekli gemi taşımacılığına dayalı olduğundan dolayı, mevcut sınır ticareti uygulamaları arasında yer alamayacaktır.⁵

FOB - GEMİDE
MASRAFSIZ TESLİM

Bu teslim şekli gemi taşımacılığına dayalı olduğundan dolayı, mevcut sınır ticareti uygulamaları arasında yer alamayacaktır.

CFR - MAL
BEDELİ VE NAVLUN
ÖDENMİŞ TESLİM

Bu teslim şekli gemi taşımacılığına dayalı olduğundan dolayı, mevcut sınır ticareti uygulamaları arasında yer alamayacaktır.

CIF - MAL
BEDELİ, NAVLUN VE
SİGORTA ÖDENMİŞ
TESLİM

Bu teslim şekli gemi taşımacılığına dayalı olduğundan dolayı, mevcut sınır ticareti uygulamaları arasında yer alamayacaktır.

CPT - TAŞIMA
ÜCRETİ ÖDENMİŞ
TESLİM

Sınır ticaretinde yaygın kullanılacak teslim şekillerindendir. Zira tarafların her biri kendi ülkesindeki yükümlülükleri

⁵ İGEME ile yapılan telefon görüşmelerinde sınır ticaretinde kara yolu dışında herhangi bir yolla ticaret yapılamayacağı çıkarımı teyit ettirilmiştir.

CIP - TAŞIMA VE SİGORTA BEDELİ ÖDENMİŞ TESLİM		üstlenmektedir. Ancak malın satıcısının taşıma ücretini de karşıladığı bir durumdur. Dolayısıyla profesyonelleşme yolundaki ihracatçıların maliyeti fiyata yansıtmak şartıyla kullanabilecekleri bir yöntemdir.
DAT- TERMİNALDE TESLİM		Sınır ticareti ihracatçısı açısından CPT'ye göre daha masraflı bir teslim şeklidir. İhracatçı, alıcının ülkesindeki gümrük masraflarını ve varış yerine kadarki riskleri de üstlenmektedir. Sınır ticareti kapsamındaki ihracatçıların maliyetleri ölçerek fiyatlayabilecek yeteneğe sahip olmalarını gerektirmektedir. Sınır ticareti kapsamındaki ihracatçıların profesyonelleşmesine bağlı olarak kullanımı artabilecek bir teslim şeklidir.
DAP BELİRTİLEN NOKTADA TESLİM		Sınır ticaretine kullanılabilecek bir teslim şekli olmakla birlikte, sınır ticareti birbirine yakın bölgelerde gerçekleştiği için taraflar bu teslim şeklinin izin verdiği çoklu taşıma yöntemine pek ihtiyaç duymayacaktır.
DDP - GÜMRÜK VERGİLERİ ÖDENMİŞ TESLİM		İthalatçının gümrüğündeki muhtemel risklerin ihracatçı tarafından üstlenilmesi sebebiyle dış ticarete ihracatçı açısından riskli bir işlemdir. Ancak sınır ticaretinde coğrafi yakınlık ve bilgi paylaşımı bu riskleri azaltıcı unsurlar olarak görülebilir.

FİNANSMAN ŞEKİLLERİ

DIŞ TİCARET

- TÜRK
EXİMBANK KREDİLERİ
- İHRACATÇI
ÜLKE KREDİLERİ
- AKREDİTİF
KREDİSİ
- İTHALATÇI
FİRMALARA ÖZEL TL
KREDİSİ
- PREFİNANSMAN
AN KREDİLERİ
- İHRACAT
AKREDİTİFİ İSKONTOSU
- İHRACATTA
FACTORING İŞLEMLERİ
- İHRACAT VE
İTHALATTA FORFAITING
İŞLEMLERİ
- YABANCI
PARA CİNSİNDEN
İHRACAT KREDİLERİ

SINIR TİCARETİ

Mevcut finansman yöntemlerinin sınır ticareti mevzuatına aykırı bir yönü tespit edilmemiştir. Sınır Ticareti yapan firmalar bu finansman metotlarını, komisyon ve diğer finansman maliyetlerini üstlenilebildikleri ölçüde sınır ticaretinde kullanabileceklerdir. Sınır ticareti yapan firmaların diğer dış ticaret firmaları gibi işlemler yapabilmesini amaçlayan politikalar bu finansman metotlarının kullanımı için uygun düzenlemeler ve teşvik mekanizmalarının önünü açabilmektedir. Türkiye’de 1980 sonrası gündeme gelen ihracata dönük sanayileşme ile ihracatın artırılması için çabalar yoğunlaşmıştır. Dış ticarete olduğu gibi sınır ticareti kapsamında da ihracatın desteklenerek geliştirilmesi önemli bir konudur. Fakat bilindiği üzere sınır ticaretinde kotalar bulunmaktadır. İhracatın artırılması için sadece finansmanın sağlanması yeterli olmayacak, karşı ülkenin üretimi finanse edilen bu malları ithal etmeyi kabul etmesi gerekecektir. Sınır illerinde işletmelerin finansmanı, öncelikle sınır ticaretindeki kotaları doldurmalarını temin edecek düzeyde yeterli olmalı ve bunun dışında normal dış ticaret rejimine tabi ticari işlemlerin de finansmanının sağlanarak sınır ticaretinin bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması hedefine katkı sağlaması gerekmektedir. Sınır ticareti kapsamında faaliyet gösteren esnaf veya tacirlerin, dış ticarete karşı ülke pazarında yer bulmak için gerekli çalışmaları profesyonel bir şekilde yapma imkanını bulamayacağı düşünülürse, sınır ticareti finansmanında karşı ülkedeki alıcının finanse edilerek Türkiye’den mal ithal etmesi özendirilebilir. Böylelikle satıcılar karşı ülke pazarında rekabet üstünlüğü sağlamış olacaktır. Ancak bu son uygulama karşı ülkenin sınır ticareti ve dış ticaret mevzuatını da ilgilendirmektedir.

Kaynakça

- Başar, M. (2007). *Finansal yönetim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ekinci, Y. (1997). *Dış ticaret işlemleri ve ihracatçının el kitabı*. Bursa: Ak-Bil Yayıncılık.
- Demir, M. (2004). *Dış ticaret işlemleri ve muhasebesi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doğu Karadeniz İhracatçılar Birliği Genel Sekreterliği. Erişim Tarihi: 05.02.2012, <http://www.dkib.org.tr/index.php?sayfa=422&d=tr>
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Web Sitesi. (2012). Erişim: 08.05.2012, <http://www.gumrukticaret.gov.tr/altsayfa/icerik/68/302/sinir-ticaretine-iliskin-bilgiler.html>
- Gümrük Müşaviri Web Sitesi. (2012). <http://www.gumrukmusavir.com/bilgiPortali/YBgenelBilgiler.asp#e1>
- Gürsoy, Y. (2009). *Dış ticaret işlemleri muhasebesi*. Bursa: Ekin Basım.
- Hanoğlu, H. (2004). Sınır ticaret merkezleri. *Gümrük Dünyası Dergisi*, Sayı:40.
- İGEME. (2009). *100 Soruda Dış Ticaret*.
- Kara, M. (2005). Ekonomik etkileri açısından Türkiye'deki sınır ticaretinin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:7, Sayı:3.
- Karacan, S. (2010). *Dış ticaret ve dış ticaret işlemleri muhasebesi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Kaya, F. (2006). *Dış ticaret işlemleri ve muhasebe uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kemer, O. B. (2009). *İş dünyası için pratik dış ticaret işlemleri*. Bursa: Alfa Aktüel.
- Kızıl, A. & Şoğur, M. (1997). *İhracat - ithalat işlemleri ve muhasebe uygulaması*. İstanbul.
- Orhan, O. Z. (2000). *Sınır ticaretinin Türkiye ekonomisine etkileri*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Öztürk, N. (2006). Türkiye'de sınır ticaretinin gelişimi, ekonomik etkileri, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:2, Sayı:3, 107-127.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı. (2009). *Sınır ticaretinin uygulanmasına ilişkin tebliğ*. 27260 RG.
- Sugözü, İ. H. & Atay, M. (2010). *Sınır ticaretinin bölge ekonomisi üzerindeki etkileri kapsamında Habur Sınır Kapısı*. International Şırnak and Its Vicinity Symposium, Şırnak.
- Tan, M. & Altundal, F. (2008). *Türkiye'de sınır ticaretinin gelişimi ve mevcut durumu*. İstanbul: İTO Yayınları.

Tomanbay, M. (2003). *Dış ticaret rejimi ve ihracatın finansmanı*. Ankara: Hatiboğlu Basım.

Töre, N. (2000). *Bankacılar için dış ticaret ve kambiyo bilgisi*. Ankara: Sözkesen Matbaacılık.

TÜİK. Erişim Tarihi: 30.10.2010,
<http://www.tuik.gov.tr/disticaretapp/jsp/body/disticaretaciklama.jsp>

TÜRK EXIMBANK. Erişim Tarihi: 30.10.2010,
http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm